

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Ținuta noastră culturală din bătrâni.

Poporul român și-a avut totdeauna în decursul veacurilor ținuta sa culturală bine marcată și în mod nimerit definită. Luptând cu multe greutăți, și anume cu greutăți, pre cari străinii nici că pot să-le înțeleagă, cu atât mai puțin să credă, că bătrânii nostri au putut să trecă biruitori prin ele, — centrul cultural al neamului românesc a fost biserica și legea strămoșească. Pre lângă acest centru poporul nostru nu s'a grupat din întâmplare, seau din vre un joc al sortii; ci purcedând din un calcul profund, și din o idee fundamentală bine și cu multă înțelepciune premeditată. Causa, pentru carea poporul nostru s'a grupat pre lângă acest centru, este ușor de înțeles. Poporele toate, mari și mici, se conduc în lupta lor pentru existență și dezvoltare de regulă de ideile, cari le stăpânesc la anumite epoce. Ideile omenesci bune și rele, ca tot ceea-ce emanază dela om, sunt supuse schimbării, sunt lucruri, cari ca și moda se schimbă după timp; er mijlocul unic, prin carele se pot feri poporele de fluctuațiuni, și schimbări desastrose în dezvoltarea lor culturală ni-l pune la îndemână numai credința în doctrina cea nenșelătoria a evangheliei și bisericii Domnului.

A vădut adecă poporul nostru pre multe schimbări în viața poporilor, produse de idei omenesci în decursul veacurilor; și a vădut și priceput din consecințe, că ele nu pot da poporilor trăinicia, pre carea o dorese, ci pre de multe ori le supun la felurite fluctuațiuni, impreunate aprupe totdeauna cu mari perderi. Pentru a-se poté pune la adăpost față de astfelu de perderi românul și-a legat viața, și

trăinicia sa ca popor de biserica și legea strămoșească, în carea a aflat viață și capacitate de trăinicia pentru toate veacurile.

Sfânta evangeliă a învățat pre oameni să cunoscă pre adevăratul Dumnezeu, și în același timp a dat neamului omenesc un sistem de viață, pre carele urmându-l se poté governa și conduce cu succes și cu depline șanse de trăinicia pre toate terenele.

Fapt este, că întregă ținuta culturală la noi, la români, a fost în trecut strâns legată de biserica și de legea strămoșească; și ori ce încercare de a abate poporul nostru dela această ținută a sa, — bătrânii au sciut să-o împingă dela sine. De un timp încôce însă ispitele de această natură s'au înmulțit, și se înmulțesc pre și ce merge, er astăzi se încercă aceste ispite în forme și moduri puse la cale cu mai multă dibăciă, ca să nu li-se cunoscă intențiunea. Cu deosebire cam din veacul al optspredecelea încôce în multe cărți de sciință, apărute în literatura poporilor apusene, pre lângă sciință și pre lângă multe idei bune și de altcum de valoare, s'au propagat, și se propagă și idei anticreștinesci într'o formă ascunsă, așa încât o poté vedé și cunoscce cetitoriul numai după multă judecată și combinațiune. Noi nu ne putem eschide, nu putem, să nu studiăm și să nu cunoscem produsele literarie ale poporilor culte din apusul Earopii. Și deci cu puțință este, ca pre nesemțite, — nebăgând seamă de momentul arătat să-se străcôre și în modul nostru de gândire idei greșite și anticreștinesci, și astfelu fără voiă să între și în literatura noastră.

Pre canalul acesta putem deci pre nesemțite să cădem și să-ne abatem dela ținuta noastră culturală marcată de bătrâni, și să-ne înstreinăm dela calea,

ce trebuie să-o urmărim ca biserica și ca poporul în dezvoltarea noastră ulterioară. Ceea ce amintim noi aici nu mai este astăzi un lucru, carele să poată fi trecut cu vederea, pentru că rămânând neabătut în seamă poate să-ne fie primejdios.

Pentru orientare amintim aici un exemplu, pe carele putem să-l vedem, și cu carele ne întâlnim în fie-care țară. Cu începere adecă din veacul al opt-spredecelea și până astăzi se vede aproape la fie-care ocaziune tendința poporilor de a accepta îmbunătățirea sorții lor în spre mai bine aproape curat numai dela combinațiuni și idei, cari sunt produse ale minții omenesci. Totă bună starea, progresul și schimbarea în spre mai bine o acceptă astăzi omul dela o mai bună organizație a vieții publice, în formele, în cari se manifestă această viață în societatea omenescă. Și ca să nu dicem mai mult, înregistrăm, că de un veac și mai bine acceptă acum neamul omenesc, să sântă, și să vadă această schimbare în spre mai bine; dar nu o-a aflat, și nu o poate afla din motivul, că chiar acest timp coincide cu înstreinarea omului dela religiune și dela principiile religiunii creștine.

Veacul nostru si-a început viața dându-și numele cu mândria de „veac al luminilor;“ dar încă nu a ajuns sfârșitul, și înclină deja a-i-se da prin istoria un alt nume, și adecă numele de veac al unei nemulțămiri generale, așa precum de fapt o vedem astăzi manifestându-se în viața poporilor.

Astăzi această nemulțămire, ce o lasă după sine veacul, în carele trăim, nu mai este taină nicăiri. Ea s'a produs prin împrejurarea arătată mai sus, și adecă prin înstreinarea poporilor dela religiune precum și prin împrejurarea, că în loc de a-și pune așteptarea, și în loc de a-și da silința, ca în toate afacerile vieții să se inspire, și să lucreze după vecinicia învățături ale evangheliei, — sorțea și-o-a lăsat depusă în schimbări și idei, cari își-au isvorul la oameni. Această împrejurare trebuie să-ne fie nouă semn și bună învățătură, ca în dezvoltarea noastră culturală să păstrăm, și să urmărim în școlă, în dezvoltarea economică și în literatură ținută și calea, pe carea au pornit bătrânii de a susține și întări centrul nostru cultural: biserica și legea strămoșescă, — și prin acesta a pune dezvoltarea noastră pe baze sigure, și astfel să fi ferțiți de peripețiile, și necazurile, prin cari a trecut, și trece încă și astăzi societatea poporilor din apusul Europei.

Asupra tuturor poporilor apuseni s'a ridicat ca un nor greu, ce dăruie amenință cu furtuni neprevăzute și nemaipomenite esistența și rezultatele obținute pe terenul civilizațiunii așa numita: cestiune socială, prin carea omenimea țintește să realizeze o împărțire mai dreaptă a câștigului realizat prin lucru între capitaliști și muncitori. Și toate încercările, făcute de oameni mari pe terenul științei n'au putut da acestei cestiuni o bună soluțiune din motivul, că rezolvirea ei nu s'a pus pe terenul dreptății dumnezeiești, ce ni-o înfățișează evanghelia, ci pe terenul combinațiunilor omului.

Chiar pentru acesta, și vădând cele ce se petrec în apusul Europei de lipsă este, ca să fim cu grijă, și pe nici un teren să-nu deviam dela ținuta culturală marcată prin bătrânii noștri.

Profanatorii altarului.

Sub acest titlu cetim în „E p o c a“ următoarele:

Să tot aud plângeri, că biserica noastră națională e în decădere, că propaganda catolică a început să se lățească în sinul poporului românesc și face proseliți mai ales în societatea înaltă a țării. Să plâng clericii și oamenii iubitori de legea strămoșilor, că din an în an credincioșii, cari vin să-și plece genunchii la altare să fac din ce în ce mai rari, că batjocoritorii bisericii să înmulțesc mereu, că serviciul divin mai este ascultat numai de bătrânii rămași dintr'o generație mai plină de credință.

De sigur, sunt multe cauzele, cari au determinat această stare de lucruri, or fi multe lipsurile cari rod biserica noastră, dar între atâtea altele mi-să pare că este și o nepricepere condamnată, sau cel puțin o regretabilă amăgire a celor ce conduc destinele acestei biserici. E vorba de aceea dorință de înnoire, de reforme în sinul bisericii, reforme pornite de sigur dintr'o sinceră dragoste de îmbunătățire a stării actuale a ritului ortodocs în țara noastră, dar care păcătuește prin faptul, că nu e în conformitate cu spiritul, cu psihologia poporului nostru.

Așa — ca să nu iau de cât un singur fapt, s'a făcut la orașe cu muzica, pe care să cântă serviciul religios.

Până mai acum două-șeci sau douăzeci și unul de ani, noi aveam opt glasarii, cele opt glasuri gr. or. pe cari să cântau toate inmurile bisericii noastre.

Pă aceste glasuri părinții noștri au auzit cântându-li-se slujba Domnului, pătrunși de muzica această și-au plecat ei frunțile smerite și și-au înalțat sufletele pline de evlavie către tronul celui Prea Înalt.

Câte lacrimi nu va fi smuls glasul acela al șasele, atât de dureros, atât de pătrunzător în suflet,

sublim în simplitatea lui tradițională, cel mai religios, cel mai „plin de duhul sfânt“ ca ori care altul !

Apoi glasul al patrălea, solemn și înălțător, pe care se cânta „Cristos a înviat“ și glasul al VII. și al VIII.

Aceste patru glasuri, bine cântate, sunt fără preț, așa cum numai tradițiile credinței pot să le aibă.

Glasurile acestea au mângâiat sufletele străbunilor noștri, pe acestea le-am auzit și noi în copilărie, pe ele le avem în sângele nostru, în inima noastră, nedespărțite de sentimentul religios la cei câți le-am moștenit dela părinți.

Și ce s'a făcut cu această moștenire rămasă dela străbuni ?

Uite, eu am fost în noaptea Invierii la Dâmba Balasa ; m'am dus să mai aud încă odată acel legendar „Christos a înviat“ și după ce am pătruns cu greu în mulțimea, care se îndesa, mânată de un gând cu totul departat de cel care trebuia să o aducă acolo și după ce am stat vre-o jumătate de oră, vecinic enervat de cei cari vorbeau și rideau împrejurul meu, a trebuit să plec, să plec cât mai repede, revoltat nu atâta de nepăsarea lumii cât de muzica pe care a trebuit să o ascult. . .

Am ascultat de mai multe ori în bisericile noastre muzica această modernă, cultă — dacă vreți — dar nici odată nu m'a umplut de atâta indignare ca atunci, când am auzit acel imn măreț, atât de frumos odinică, acel „Christos a înviat“ pus pe muzică modernă.

Dar pentru D-zeu, e o adevărată profanare, ceea ce să face cu biserica noastră, cu muzica religioasă !

Conducătorii bisericii au crezut, că vor atrage lumea la umbra altarului, modernizând muzica serviciului și în dorința lor de bine, au făcut un pas greșit, o ușurință din cele mai condamnabile : au aprobat compozițiile profane și indigeste a-le câtorva conducători de cor, al căror talent e mai mult decât contestabil. Au lăsat la o parte tradiționalele și sublimatele glasuri, spre a introduce muzica nouă și ce muzică ! O îndoită profanare : a religiei și a urechilor noastre.

Toți, Ionescu, Popescu, Ștefănescu, câți au știut să înseleze cu note un portativ, s'au apucat să și bată joc de cultul nostru bătrânesc și prelații noștri umblați prin țări străine, oameni cu credință și cu cultură, s'au grăbit să le aprobe !

Dar, pentru numele lui D-zeu, cum vreți să vie lumea la biserică și celor cari vin cum vreți să-le covârșești sufletul, să le robiți atenția, când în locul unui „glas“ tradițional, le-ați dat un fel de „Sârba popilor“ ori o compoziție de felul unei romanțe proște ?

S'au gândit oamenii aceia, cari și-au bătut joc de biserica noastră, s'au gândit la colosala greutate pe care și-o lua asupra-le când voiau să moderni-

seze de ex. Heruvicul ? Dar e ceva mai greu ca o melodie religioasă ? Trebuie să fi un geniu colosal, să fi pătruns de cel mai covârșitor sentiment, să fi misticul care aude vecinic cântarea corurilor îngerești, sa fi împins de sufletul tău prea încărcat de credință, nu să te hotărăști să faci o compoziție de muzică, numai atunci să îndrăznești să crezi o nouă melodie religioasă.

Numai când vei fi un Wagner, un Beethoven, ori un Haydn, îți poți permite să compuni o melodie bisericăscă.

Uitați-vă la catolici și trebuia să luați pildă dela ei, când v'ați gândit să modernizați serviciul religios. Acolo e Bach, e Haydn, e Mendelssohn, Bartholdi, oameni, cari pe lângă geniu musical, aveau într'înșii cel mai adânc simțământ religios, cea mai mistică adorare a D-zeului.

Și noi ? Noi, care încă n'avem o singură cap d'operă, care de abia am făcut începuturi în muzică, să ne permitem a schimba melodiile religioase, ca fiind învechite !

Dintre toate compozițiile musicale religioase, cele cari mai au ceva într'însele, sunt cele ale lui Musicescu, dar cea mai mare parte și cele mai bune sunt imitații din rusești. Și aici iar o greșală.

Rușii au căutat inspirația melodiilor lor bisericăști în chiar sufletul poporului lor. Cele mai frumoase cântări ruse sunt scose din muzica lor populară. Noi românii am introdus muzica lor, uitând că sufletul poporului nostru e altfel.

De ce nu să introducă muzica această și la țară ! S'ar vedea atunci cum cei mai credincioși dintre țărani ar fugi cu grăză de altar, ca de un lucru pângărit.

Mi-aduc aminte, că odată un elev al Conservatorului, angajat la un cor din București, a venit într'un sat, unde mă aflam și eu și a ținut o strănă într'o Duminecă.

Nu vă puteți închipui ce indignare cuprinsese pe țărani când au auzit muzica modernă a coristului.

— Ala a venit să ne strice legea, 'i auțiam spunând. Ce cântă el acolo e papistășesc . . . nu-i de ale noastre !

Și incuții, ignoranții țărani avea și dreptate.

Trebuie să se lase poporului nostru melodiile lui religioase, pe cari le-a moștenit ; să se alunge profanatorii din sinul bisericii, să ni-se lase tradiționalele „glasuri“ cel puțin până când ni-se va naște un Wagner, sau un Haydn, dacă ni-se va naște.

Al. Antemiraanu.

Serbătorea înălțării Domnului.

După ce a înviat Mântuitorul din morți a mai petrecut precum ne spun evangeliștii 40 de zile pe

pământ, arătându-se din când în când învățăcelilor sei, vorbind cu ei despre împărăția lui D-zeu și punându-le la inimă tot mai mult cînemarea lor ceanaltă și sântă. La 40 de zile, după împlinirea misiunii sale pămîntești, s'a înălțat la ceriu, în prezența celor unsprezece apostoli, la locul de unde a venit. Cu ziua acésta și-a încheiat Mântuitoriul, carele pentru mântuirea lumii s'a pogorit din ceriu, activitatea s'a pămîntească; cu acésta și s'au deschis porțile închise de mii de ani ale împărăției ceriului, primind pe D-zeu-omul și cu persoana Mântuitoriului preamărit să începe mărirea neamului omenesc. Cu acésta și să începe mijlocirea între D-zeu și om a lui Christos în ceriu, unde șădînd de a dreapta lui D-zeu Tatăl, ia neîntrerupt parte la guvernarea lumii și prin trimiterea Duhului sânt își începe activitatea s'a și în ceriu.

Förte frumósé sunt cuvintele sântului Ioan gură de aur din omilia s'a despre însemnătatea acestei zile. El dice: „Astădi s'a încheat éráși pacea perfectă între D-zeu și om; inimizția cea de atăta timp a încetat și resboiul s'a finit; astădi ne-am făcut părtași de pacea așteptată de atăta timp. Noi, cari nu merităm nici pămîntul, ne-am înălțat astădi până la ceriu; natura noastră, contra căreia păziau cheruvimii raiul, tronează astădi (în Christos) pe cheruvimi“.

Despre actul înălțării Mântuitoriului ne relatează evangeliștii Marcu și Luca în evangeliile lor, ear Luca și în Faptele apostolilor următorele: „Isus s'a arătat viu apostolilor sei prin multe doveđi după patima sa în decurs de 40 de zile și vorbind cu ei despre împărăția lui D-zeu. (Acta 1, 3). Mai pe urmă s'a arătat celor unsprezece, când ședau la masă și i-a muștrat pentru necredința și învirtoșarea inimii lor, pentru-că nu au cređut celor ce l au vedut, după ce a înviat (Marcu 16, 14). Atunci li-a poruncit, de Ierusalim să nu se depărteze, ci să aștepte făgăduința Părintelui, care — după cum dice — ați auđit-o dela mine. Căci Ioan a botezat cu apă, ear voi vă veți boteza cu spirit sânt peste puține zile. (Acta 1, 4—5). Și i-a dus afară până în Bethania (Luca 24, 50) și fiind ei adunați l-au întreat și dicînd: Dómne, óre în acest timp vei rostori împărăția lui Israil. Ear el le-a respuns: Nu este al vostru a sei timpurile și anotimpurile, pe cari le-a pus Părintele în a s'a putere. Ci veți primi putere, venind Spiritul sânt peste voi și imi veți fi mie martori în Ierusalim și în întreagă Iudea și Samaria și până la marginile pămîntului. (Acta. 1, 6—8). Și le-a đis: Mergeți în tótă lumea și vestiți evangelia la tótă făptura; cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, ear cel ce nu crede se va osândi... (Marcu 16, 15—18). Și pe când dicea acestea și-a ridicat mánile și i-a binecuvîntat (Luca 24, 50) și s'a înălțat la ceriu și a ședut dea dreapta lui D-zeu... ér apostolii s'au întors în Ierusalim dela mu-

tele ce se cheamă al olivelor care este aprópe de Ierusalim (Acta 1, 9—12, Marcu 16, 19).

Acésta e referatul scurt al evangeliștilor despre înălțarea Mântuitoriului la ceriu.

Dacă ne întrebăm, cari au fost motivele înălțării lui Christos, apoi acestea sunt mai multe. Mântuitoriul s'a înălțat, pentru-că fiind el învingătoriul morții și al iadului și după atătea suferințe să iee parte și la mărirea, care i-s' compete, după cum dice apostolul Pavel, că (Christos) „s'a înjosit pe sine, ascultător făcîndu se până la mörte, mörtea crucii; pentru aceea l-a înălțat D-zeu, ca tótă limba să mărturisască, că Isus Christos este în mărirea lui D-zeu Tatăl“ (Filip. 2. 8—11). Acésta ne inspiră și nouă mângăere în suferințele nóstre, că și noi ne vom bucura de o fericire, după cum se dice în epistola către Romani (cap 8 v. 17), că dacă suferim împreună (cu Christos) împreună să ne și preamărim.

S'a înălțat Mântuitoriul, ca să fie la D-zeu Părintele mijlocitor pentru noi. Așa dice evangeliștul și apostolul Ioan în epistola sa ántăia (cap 2 v. 1) „Dacă păcătuesce cineva, avem mijlocitor la Părintele pe Isus Christos cel drept“. S'au în epistola către Evrei (cap. 9 v. 24): „Nu în sánta, lucrată de mánii omenesci care este tipul celor adevărate, a intrat Christos, ci chiar în ceriu, ca să se arate acum înaintea lui D-zeu pentru noi“.

Mântuitoriul trebuia să se înalțe la ceriu pentru-ca să ne trimită pe Duhul sânt. „Vé spun adevărul: Este bine pentru voi, ca să mă duc; pentru-că dacă nu mă duc, Mângăitorul nu va veni la voi; ear de mă voi duce, il voi trimite pe el la voi“ (Ioan 16, 7).

Prin înălțarea Mântuitoriului ni s'au deschis noué ceriurile și s'a preparat loc pentru noi acolo. „Merg, ca să vă gătesc voué loc; și de voi merge și vă voi găti voué loc, earăși voi veni și vă voi lua la mine, ca unde sunt eu, se fiți și voi“ — dice Christos la Ioan (cap 14. v. 2—3).

După ce s'a înălțat Mântuitoriul, a șădut de a dreapta lui D-zeu, cari cuvinte sunt de luat în sens figurativ, anume, că Christos și după firea s'a omenescă stă deasupra tuturor creaturilor și iee parte la guvernarea lumii. Acésta s'a pređis încă în T. v., când dice psalmistul: „Đis-a Domnul Domnului meu, ședi de a drépta mea, până ce voi pune pe dușmanii tói așternut piciórelor tale“ (psalm 109 v. 1) adecă până la sfirșitul lumii. Ear Christos dice: „De acum veți vedea pe Fiul omului șădînd de a dreapta puterii și venind pe nuorii ceriului“ (Matei 24, 64).

Din tóte aceste considerațiuni a instituit biserica sərbărórea înălțării Domnului, ca o sərbătóre de bucurie,

Urme sigure despre acésta sərbătóre avem din veacul al IV-lea. ceca-ce se vede din cuvîntările sánților părinți din acel timp. În Ierusalim, după ce a zidit împărăteasa Elena o biserică pe muntele maslinilor, se sërba acésta și cu mare solemnitate. Servițiul d-

deese să începea încă de cu noaptea și pe munte ardeau o mulțime de colonne de ceară și de candelă, încât să credea, că întreg muntele e în foc.

Despre spiritism.

Spiritismul evului mediu.

Magia. — Farmecul, vrăjitoria. —

— STUDIU —

de D. Voniga.

(Continuare.)

Probabil, că dacă judecătorii fermecătorilor din acele timpuri ar fi posedat și cunoscut științele mai nouă dacă ar fi cunoscut cauzele și esența morbuilor înșirate atunci de sigur că dintr'acestea ar fi descoperit vr'un cas s'au vre-o stare de deliriu produsă în mod artificial sau măestrit — iar nici decât magie sau flințe, pretinse a fi în legături cu „spiritele negre“.

Suspiciul magiei a crescut în mare măsură prin persecutarea fermecătorilor sau strigoilor, la cari apoi spre bucuria și plăcerea „Sâmbetelor“ s'a mai adăus și tirania nunțiilor, juđilor și a călailor sătoși după sânge — *Soldan* și mai ales *Heppe*, care a prelucrat din nou istoria „proceselor sortilege“ (*Hexen processen*) atacă cu violență Biserica; și pe preoțime o fac răspunzătoare înaintea lumii umane și înaintea lui Dumnezeu pentru aceste furii și urgiu barbare. — Și cu tot dreptul, căci în evul mediu când puterea și influința preoților a fost atât de considerabilă, acestia ar fi putut și ar fi trebuit se retină poporul dela asemenea nebunii superstițioasă, și astfel a împedea atrocitatea tiranică năpusită cu atâta ușurință asupra poporului stăpănit de spiritul morbulent al timpului seu; ar fi putut împedea curmarea atâtor vieți nevinovate și vearsarea sânelui, ce fără vină curgea pe eșafod și sfiria între flacările nesățioase a rugului mistuitor.

Alții cred, că fermecătorii ar fi fost opera celor mai urite pasiuni. — Atâta e cert, că în celea mai multe locuri, focal îngrozitor al rugului a fost nutrit de invidia, odiul și avariția răuvoitorilor. — Dar aceste cauze josnice și răutăcioase n'au putut fi suficiente (sau nu trebuiau se fie) pentru persecutarea pretinșilor strigoii și a atâtor mii de siflete nefericite.

Iurisprudential von Wächter spune, că pentru persecuările strigice a fost mare avantajiu procedura penală împrumutată din dreptul Roman și introdusă în Germania în secul al XV. — Nainte de introducerea acestei reformațiuni fatale în procedura penală, teoria motivării s'a basat pe simpla mărturisire a martorilor și era de ajuns ca acusatul se fie declarat de culpabil, dacă, acuzătorul împreună cu șese jurați îl calificau de atare sau dacă prin proba s'au judecata Ddească nu se constata nevinovăția lui. — Iar noua formulă de procedură tinea într'acolo, ca se silească pe bieții acusați, ca în ori ce mod și cu ori ce preș se se declare și se mărturisească pe placul juđilor Dacă acusa se făcea pentru o crimă

excepțională se aplica eșafodul. În mijlocul suferințelor și a chinurilor înfiorătoare apoi biata jertfă în celea mai multe cazuri mărturisea întocmai și tot ceea ce inquisitorul său îi dicta și aștepta dela dinsa. Ore chiar astăzi de s'ar aplica procedura inquisițională cu toate torturile ei, nu s'ar putea produce tot atâtea mărturisiri „arbitrarii“ ca chiar atunci? Fără îndoială — da.

Dar se nu fim pripiti și superficiali în judecare. Nu voim a reduce toate mărturisirile storse ale acuzaților la păcătoșia juzilor inquisitori, — și nu voim a declara nici pe strigi de liberi de ori-ce conștiință a păcatului subiectiv. Că acestia au inclinat spre păcatul farmecelor, e fapt netăgăduibil și de sigur au trebuit să fie și înaprejurări agravătoare pentru unele persoane, cari se păreau a fi părtașe păcatului părut. Căci e de necređut ca întreaga lume civilizată să fie fost cuprinsă deodată de accesul persecuțiilor fanatice, și se dureze chiar veacuri de-arândul fără constatare și fapte juridice, care au descoperit cauza sau motivul acuzelor strigice adevă legătura facută sau încercată cu puterile întunerecului.

E adevărat, că chiar dela început, dar mai ales mai târziu au obvenit dese casuri și fenomene, cum abunăoră morburii frapante ca manifestațiuni ale unor puteri naturale necunoscute, cari au fost rău explicate și înțelese — și despre cari mărturisesc numeroase acte chiar din vestitele „processe strigice“. — Și dacă aceste ar fi fost numai înșelăciuni ori înșelări, cu nenumeratele lor consecunțe schirboșe n'au fost altă decât opera spiritului mincinos al întunerecului, — și de sigur că celea mai multe spirite diavolești au fost între acuzători, juđi și martori, decât între cei condamnați și perduți la rug și pe eșafod. Triumful înfiorător al nedreptății asupra nevinovăției — a fost triumful spiritelor diavolești asupra spiritelor bolnave dar nevinovate.

Reacțiunea contra acestor barbarisme înfiorătoare era de prevăduț, că acesta va pași cu o forță cu atâta mai mare cu cât a fost nebunia mai îngrozitoare.

Rațiunea și conștiința, salvătorea popoarelor, — de și cam târziu. — În urmă a apărut! și vócea omenirei, a trebuit ascultată chiar și în mijlocul celor mai distrugătoare pasiuni.

Spiritul infectat al omenirei încă nu s'a putut oppri la acest liman de scăpare. S'a desbrăcat de o nebunie și în locul acesteia a luat alta: după magia a urmat necredința și astfel câștigul iarăși a fost acelor răi, triumful a spiritelor negre și a puterilor inferie.

În veacul XVI și XVII., adevă în epoca glorioasă a proceselor strigice; „știința“ necromantieii se ocupă mai virtos cu invocarea diavolului și cu relațiunile cu spiritele diavolești. — Tóte cărțile de magie și farmec ale acestui timp, cum sunt: „Corbul negru“, „spiritul mării“, „magia négră“, „întreita forță infernă de Dr. Faust etc. tóte le basau pe principiul fundamental nebun că omul singur prin propriile sale modalități este în stare a pune în serviciul său atâta spiritele cele rele cât și pe cele bune. Culmea magiei acestei epoci este arătată mai ales în vestitul op „Forță infernă“ a lui Faust.

Tot în acest timp, în opoziție cu așa numita „magia alba“ s'a ivit „măestria neagră“ (maleficium). — Această spețică de artă a fost dezvoltată mai ales de medicii și filosofi naturaliști, cari, pentru scrutarea secretelor naturii și pentru câștigarea stăpânirii asupra naturii, ținteau la legături cu spiritele repausașilor. Despre reprezentanții acestei arte magice Wutke zice, că: *sunt niște savanți, cari pentru ridicarea lor vană peste cunoștințele omeniești se dau înșiși diavolilor jertfă, ca sub conducerea soților negri se facă cursul lumii mari și a celei mici.*

În secolul al XVII-lea era lăpătată arta baterii sau a „saltării meselor“ în care se distingeau mai ales jidanii.

Profesorul G. Arnold, narează într'o epistolă a sa datată în 1674 faptul: că un jidan i-a vorbit cum el a ospetat la casa sa pe mai mulți studenți jidani din Würzburg și cum studenții în semn de recunoștință pentru ospitalitate, iau arătat mai multe probe de „saltarea mesei“ Așa: au ridicat pe o masă mare o petră circa de 4 măgi-metrice de grea, plus invitând întreg personagiul servitor se se urce pe masă ori să se apese pe ea. — Apoi la pronunțarea unui nume sfânt, masa împovărată a început a se mișca și a se ridica în sus și după puterea aceluiaș sfânt masa sa coborât iarăș. — La răspunsul profesorului Arnold dat contra istorisirii vorbitorului, ca adecă: au trebuit se pună în lucrare vre-o forță diavolească, mai mulți jidani prezenți și martori acestei narațiuni, au răspuns că: influința spiritelor rele, e drept că se poate presupune, dar întreaga operațiune sau experimentare se face numai la dorința și cu ajutorul ângerilor buni, sau eventual chiar la ordinul lui Ddeu — și în urmare nu e lucru culpabil.

La această observare insuficientă, noi numai atâta vom observa: că deși spiritele rele sau demonii sunt și ei fără îndoială, supuși potestății deosești, — Ddeu nici odată nu-i va constrânge, ca prin artele și diletanțele lor amuzante se distragă pe omienii săi și se alunge plăciseala leneșilor. — „Domnii artiști“ și „diletanți“ ai infernului, vor face această de sigur în mod spontan; dar nici decât cu scopul de a prămări și a ridică la valoare onorea și stăpânirea Creatorului lor!

(Va urma.)

D I V E R S E.

* **Gladstone**, unul din cei mai însemnați bărbați de stat ai Angliei a răposat în 7/19 Maiu a. e. în etate de 89 de ani, după ce 60 de ani a servit patriei sale cu zel și cu rară agerime de minte ca deputat, ca ministru, ca ministru președinte, ca scriiteriu și ca bărbat de știință și teolog. Gladstone a fost un om de un profund sentiment religios, și ca atare s'a ocupat cu multă predilecțiune cu studiul sfintei scripturi, cu studiul cărților sfinților părinți, mai departe cu studiul classiciilor păgânii greci și romani și cu științele de stat moderne. Dintre opurile lui de natură bisericească cele mai însemnațe sunt:

„raportul dintre biserică și stat“ și „principiele bisericii și rezultatele lor“. În aceste opuri Gladstone, arată, și dezvoltă însemnătatea bisericii și principiilor bisericii în viața statelor. Cu privire la biserică Gladstone se pronunță astfel: „eu țin adevărurile credinței de elementul și puterea, carele face pre om să fiă în stare a-și împlini datorințele sale politice“. Deși ocupă diferite lucrări n'a întrelăsat în lungă sa viață o singură zi, în carea să nu mērgă la biserică. Mărimea acestui om deplăas astăzi de Anglia și de lume i-o-a făcut religiositatea lui, în carea dēnsul a aflat depusă trăinicia și mărimea poporēlor, și ca semn al stimei și iubirii sale de biserică pre unul din cei trei fi ai săi l-a crescut pentru preoțică și funcționeză astăzi ca preot. În mormēntarea lui Gladstone se va face pre speșele statului. În veci amintirea lui!

† **Necrolog**. Subscriși, cu inima frântă și plină de durere, aducem la cunoștință trista și dureroasă știre tuturor rudenilor și cunoșcuților, cumeă mult iubita lor: soție, mamă, sócră și bunică, **Eva Suci** u nās. **Scheggia**, după grele suferințe, și după împărțășirea cu sfințele taine, în 6/18 Maiu, la 4 ore a. m., în etate de 73 ani, și în al 56-lea an al fericitei sale căsătorii, și-a dat nobilul său suflet în mâinile creatorului. Osēmintele scumpei defuncte, s'au aședat Joi în 7/19 Maiu la 4 ore d. m., în cimiteriul din deal. — **Lipova**, la 6/18 Maiu 1898. — Odichnescă în pace, și fie-i memoria binecuvēntată! **Iosif Suci**, paroch, ca soțiu; **Anastasia Tempean**, **Suci**, ca fică; **Silvius Suci**, subsecretar ministerial ca fiu; **Paul Tempea**, paroh, și vicariu protopopesc ca ginere, **Elena Suci** u nās. **Sierban**, ca nor., **Aurelia Porutiu**, nas. **Jurma**, cu soțul ei **Emil Poruțiu**, jude reg. **Silvius Aurel**, Ioan-Iosif Suci, ca nepoți.

* **Medic român în Oradea-mare**. D-nul **Med. univ. Dr. Nicolae Popovici** specialist în tôte bólele interne, precum și în bólele de gât și grumazi, s'a stabilit în Oradea-mare, avēnd locuința în strada s-t.-**János 319**.

* **Biserica protestantă către biserică ortodoxă**. „Bis. ort.“ din București publică după jurnalul patriarhal din Constantinopol următoarele „Episcopul Sarisburei la Patriarhat. Acesta a vizitat și alte Biserici autocefale într'o misiune specială, adică Episcopul **Ión al Sarisburei** ¹⁾, care a venit în acest scop și în Constantinopol și a vizitat în Mercurea trecută pe Patriarcul ecumenic, însoțit de protoiereul Bisericii Anglicane de aicea, de unul din interpreții Ambasadei Englese și de un connațional comerciant **Gr. Anadiade**, fiind primit cu onorurile cuvenite demnității lui.

Teofilia sa înmânând Prea Sfinției Sale scrisórea de recomandare a prea respectatului Archiepiscop de Cantorbéry și a tótă Anglia **Frideric**, și i-a dat tot-de-odată și trei fotografii: portretele Archiepiscopului de Cantorbéry, al Episcopului de York și al său.

În scrisórea de recomandare, scrisă grecesce, se

¹⁾ Sarisbura este un oraș în Anglia, aproape de Capitala Londra, și care are și un Episcop.

tată scopul trimerii Teofiliei Sale, în care i-se impune să comunice hotărârile celor 194 de Episcopi ai Bisericii Anglicane cari s'au adunat de pretutindenea în anul trecut la Lambeth în luna Iulie²⁾, ca să se sfătuescă despre marea afacere creștină a unirei Bisericii Anglicane cu Bisericile Ortodoxe ale Orientului, despre care s'a tratat mai amănunțit în fascicolile lunii întâi ale Adevărului eclesiastic (Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια) despre aceasta, publicate sub titlu „Analecte Teologice.”

În aceste hotărâri se cercetă care sunt mijlocele cele mai practice pentru o mai de aproape apropiere a bisericii Anglicane către Biserica Ortodoxă și colegarea mai strinsă a legăturilor dragostei. Pentru acest scop întâiul Ierarh al Bisericii Anglicane solicită (reclamă, cere) conajutorul și cooperarea mai ales a Tronului Ecumenic „a acestui centru dătător de lumină a tot Orientul”, după cum îl numește expres în scrisoarea de recomandare către Prea Sfințitul Patriarch; lucru pe care citindu-l Prea Sfințitul Patriarch a manifestat bucuria și veselia sa lăuntrică la cele cuprinse, aducând înainte frasa scrip-turei: „Cât sunt de frumoase urmele celor ce evangeli-sază pacea.”

Fiind-că după incunoștințările făcute de către Episcopul Sarisburei, s'au atins ore-care semne de îndoială asupra diferitelor dogme esențiale și s'au cerut unele explicări ce nu se pot da de cât cu conînțelegerea tutu-ror Bisericilor autocefale ortodoxe, s'a judecat că-i necesar ca să se supună în scris cele respective față de cele propuse, ca ast-fel să se pótă stabili un studiu și o cercetare despre acele. Visita a durat timp îndelungat, fiind interpret Archimandritul Ioachim Foropul cunoscător acestei limbi, conservatorul Arhivei Patriarhiei. Terminându-se întrevederea, Prea Sfințitul Patriarch ridicând mâinile spre cer s'a rugat ca dorințele celor adunați în Lambeth, servitori ai bisericii Anglicane să devină bine-primate înaintea Celui ce s'a pogorit din ceruri, Domnu-lui nostru Iisus Christos, pentru mântuirea noastră, și demersurile lor să se îndrepte spre tot lucrul bun, a apropierei, pe de o parte a acelor de acum ai acestor două Biserici: ai celei Anglicane cu cea Ortodoxă; iar pe de alta să se aplaneze cât mai curând greutățile și să se ajungă marea dorință și marea faptă a Unirei. Apoi Episcopul Sarisburei, cerându-și voe dela Prea Sfin-ția Sa, s'a pogorit curând și s'a rugat pentru reușita acestui mare fapt al Unirei chiar în Biserica Patriarhală îngenunchind înaintea sfintei Mese. Dupe care privind cu atențiune și icónele istorice aședate acolo, s'a dus în-conjurat cu fórte mare onóre. A doua zi Joi marele Protosinghel împreună cu Archimandritul Ión Foropul s'a dus la Ambasada Angliei, unde visitând pe Teofilia sa, i-a înmănat și scrisoarea de răspuns a Prea Sfinției Sale către întâiul Ierarh al Angliei, dorindu-i în numele Patriarhului ecumenic drum bun prea iubitorului de Dumneșeu al Sarisburei, care a părăsit în aceeași zi Constantinopolul⁴.

* **Petrecere de vară.** Cu ocasiunea adunării, generale a „Asociațiunii naționale aradane pentru cultura și literatura poporului român ce se va ține în 12 Iunie n. a. c. tineimea română din Arad și jur va aranja în favorul Asociațiunii o petrecere de dans în sala din pădurița orașului. Prețul de intrare de persoană 1 fl. de familie 2 fl. Începutul la 8 ore sara.

* **Cele zece porunci.** Amintire istorică. — Pe vremea lui Nicolaie Vodă Mavrogheni, iscându-se războiul între Turci și Austriaci, Muntenia a suferit cumplit din pricina războiului și-a slugărniciei lui Voda, între mul-tele greutăți de cari se plângea țara era mai ales cără-tura proviantului din Munteni pentru fortărețele Turcești de pe malul Bulgar al Dunării.

Neîguitul fanariot nu se mulțumise să ia pe țarani de la lucrul câmpului și să-i pórte vecinic pe dru-muri cu averi încărcate pe care, ei făcuse ce n'au făcut alți Domni până la el: silise chiar preoți să îmbrace haine de salahori și se încearcă măruri în porturi ca hamalii. Bisericile rămăseră pustii, și morții erau îngropați păgânesce, fără preoți, căci preoții erau pe drumuri cu zahareaua Turcească.

Mitropolitul Cosma nu îndrănea să spuie lui Voda că-și face mare păcăt punând pe preoți să fie hamali; iar marele Vornic Dumitru Ghica — tata lui Grigorie Voda Ghica — nu scia bietul unde îi stă capul de mul-te necazuri și n'avea vreme să se gândescă la preoți. Cine să abată gândul lui Voda dacă nu îndrăsnéu cei puternici?

Și cu tóte acestea Vodă și a schimbat gândul și a poruncit să nu se mai ia preoții în salahorie. Iar cine a îndrăsnit să-i abată gândul, a fost un preot din Miscel. Și iată cum:

Intr'o zi Voda a dat un prânz boierilor, pe câmp. Dar ca să-și bată joc de boieri, nu le-a dat de cât două feluri de mâncări: ciorbă și friptură — așa dicea Voda. Dar ciorbă era aceea? Era terciu de mămăligă, pus într'o străchină mare pe mijlocul mesei, din care boierii aveau să-și ia fie-care cât vrea. Și ca să fie bă-taia de joc deplină, boierii n'aveau farfurii și linguri, ci fie care avea d'înainte-i altă străchină mai mică din care trebuia să sórbă terciul. Dar friptura?

Bulzuri de mămăligă, cu brânză înăuntru, prăjite la dogórea focului. Era prânz boieresc nu glumă! Boierii n'au mâncat terciul; au îmbucut însă din bulzuri ca să facă pe voia nebunului fanariot care era în stare să facă nuscău ce boierilor dacă nu i-ar fi făcut pe plac.

Cum sta așa la masă, lângă Mitropolit, Voda ză-resce printre săracii cari mâncău și ei de o parte — sa-lahorii cu carele încărcate — pe un țaran cu barbă albă până în briu, pe care cei-alți țărani îl avéu, după seme-ne, în mare cinste.

„Frumos bătrân!” dice Voda către Mitropolit, și chiamă pe țaran la sine.

— De câți ani esci moșule?

— De 80, Măria Ta. Numai popă sânt de vro cinci-șeci de ani.

— Da ce? Popă ești tu?

Popă, Măria Ta! Ne-au luat și pe noi să cărăm zahareaua.

— Minți bătrânule! Dice Vodă. Mitropolitul îngăl-benise, iar boierii îi e făcuse inima cât nu purece.

— De ce te minți, Măria Ta? Sânt popă.

— Dacă ești popă, spune cele zece porunci ale bisericii!

— Să spun, luminate Dómnel! Și preotul începu

²⁾ Lambeth este o parohie în Londra, unde este și palatul Archiepiscopal de Cantorbéry.

să nume e pe degete, așa: Adacale, Vidin, Lom, Raho-
va, Nicopole, Siștov, Rușciuc, Hîrșova, Brăila și Măcin.

— Păi, bine, popo: strigă Vodă. Acestea sânt cele
zece porunci?

— Acestea, Măria Ta, căci poruncile date de Moisi
le-am uitat, de când ai eșit Măria Ta cu alte zece p-
runci, și ne silești să cărăm zaharéua la cele cetăți
Turcești.

— Ei bată-te, popo! Și nu te temi să mi-le spui
mie toate acestea? Dăse Vodă rîdînd. Uite ici e mitropo-
litul țerii: te dau pe mîna lui să te învețe el care sînt
cele zece porunci ale bisericii.

Și, pôte de rușinea Mitropolitului ori Dumeșeu scie
de ce, Vodă a chemat pe marele Vornic și i-a spus să
trimetă porunci la toți ispravnicii din țeră ca să scutescă
pe preoți la salahorie. Și au rămas de atunci scutiți. Mi-
tropolitul nu mai putea de bucurie și nu scia cum să
multămescă preotului din Mușcel, căci l-a scăpat din in-
curcătura, căci, fără de acest preot îndrășneț la vorbă,
nu era chip să scape pe popi de salahorie. Drept respătă
Mitropolitul a făcut pe preot protopop și i-a rămas prieten
câte zile a trăit. G. Coșbuc.

Concurs.

Pentru deplinirea parohiei vacante din Bruznic,
protopresbiteratul Lipovei, prin acésta se escrie concurs,
cu termin de 30 de zile dela prima publicare în fôia
„Biserica și Școla“.

Emolumentele împreunate cu acésta parochiă sunt:

- 1) Una sesiune parochială de pămînt, parte arătoriu,
parte fânațiu; 2) $\frac{1}{2}$ de jug. de pămînt grădina intravilană
și $\frac{1}{2}$ jug. de pămînt-grădina estravilană, parte pen-
tru sămănat, parte pruniște; 3) Birul preoțesc usuat dela
180 Nrii de case, câte una măsură cucuruz sfărîmat séu
una spene de grâu, séu în bani 1 fl. de Nr. de casă;
- 4) Stolele usuat dele funcțiunile religiose

Tôte aceste emolumente, computate în bani după
calculul de mijloc, dau un venit anual de peste 500 fl. v. a.

Recurenții pentru acésta parochiă, sunt avisați ca
recursele lor prôvezute cu documentele de cualificațiune
recerute și adresate comitetului parochial din Bruznic,
se le subscernă subscrisului protopresbiter Voicu Hamseaa
în Lipova (Lippa) până la terminul susindicat, avînd se
presenta în vre-o Duminecă ori sêrbătore (su observarea
Ș-lui 18 din Regulamentul pentru parochii) în sânta bi-
serică din Bruznic, pentru a-și arăta desteritatea în cele
rituale.

Bruznic la 3/15 Maiu 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: VOICU HAMSEA, m. p. protopop.

—□—

În conformitate cu Inaltul decis consistorial Nr.
2357/1898, pentru îndeplinirea parohiei vacante din Săn
Nicolaul-mic protopresbiteratul Lipovei prin acésta se
escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima pub-
licare în fôia „Biserica și Școla“.

Emolumentele împreunate cu acésta parochiă sunt:

- 1) Una sesiune de pămînt; 2) Un plaț parochial; 3)
- 2 grădini de legumi. 4) Birul și stolele usuat (dela 192
Nri de casă) cari emolumente la olă a dau un beneficiu
de circa 800*) fl. v. a. anual.

*) Din eróre de tipar s'a publicat în Nr. trecut în loc
de 800 fl. 890 fl. cea ce prin acésta se rectifică. (Red.)

Recurenții pentru acésta parochiă sunt avisați ca re-
cursurile lor prôvezute cu documentele recerute de cuali-
ficațiune pentru parochii de classa primă, și adresate co-
mitetului parochial din Săn Nicolaul mic, să le tramită
până la terminul susindicat, subsemnatului protopop Voicu
Hamseaa în Lipova (Lippa), avînd a se presenta în vre-o
Duminecă ori sêrbătore în Săn Nicolaul mic (cu obser-
varea Ș 18 din Regulamentul pentru parochii), pentru a
și arăta desteritatea în cele rituale și în predicare.

Săn Nicolaul mic în 1/13 Mai 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: VOICU HAMSEA, m. p. protopop.

—□—

Pe basa decisului Ven. Consistoriu de dato 19 Mar-
tie Nr. 1382 se escrie concurs pentru parochia redusă din
Ecica-română cu terminul de 30 de zile dela prima pub-
licare în organul diecesan „Biserica și Școla“.

Emolumentele sunt: Sesiunea parochială de 30 ju-
ghere pămînt arătoriu, stola și birul usuat, cari toate la
olaltă aduc un venit curat de 800 fl

Parochia fiind de classa I, dela recurenți se recere
cualificațiunea prescrisă în Ș 15 din Regulamentul pen-
tru parochii.

Nota: După-ce acésta parochie s'a constituit prin
reducere și respective prin imbinarea parohiei veteranu-
lui preot Nicolau Magda cu a rēposatului paroch Petru
Popoviciu, astfelu veteranul preot Nicolau Magda, cât
timp va fi în viață, va funcționa și va beneficia din ju-
mătatea tuturor venitelor parochiale: sesiunea, șto'a și
birul usuat.

Petenții au să înainteze recursurile lor Prea Ono-
ratului Domn Paul Miulescu, protopresbiter în Fanat-
Comloș, și să se prezenteze în sânta biserică — cu ob-
servarea Ș-lui 18 din Regulamentul pentru parochii —
spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală.

Dat în Ecica-română din ședința comitetului pa-
rochial, ținută la 12/24 Aprilie 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, m. p. prot.
ases, consist.

—□—

Pentru deplinirea parohiei vacante de classa III-a
din comuna Alparea protopresbiteratul Oradii-mari, de-
venită în vacanță prin rēposarea parochului Nicolau
Tamaș, se escrie concurs, cu termin de alegere de 30
zile dela prima publicare.

Emolumentele împreunate cu acésta parochie sunt:

- 1) Casa parochială cu grădină și supraedificate prețuită
în 80 fl.; 2) Birul câte una măsură de bucate, ori câte
1 fl., dela 110 case 110 fl.; 3) Pămînt arător și fēnaț
23 jugere estravilan și intravilan de 1 jugăr, prețuite în
170 fl.; 4) Venitele stolare computate după calcul me-
diu alor 5 ani din urmă 100 fl. de tot 460 fl.

Contribuțiunea erarială după pămîntul parochial
o-va solvi alegîndul preot.

Dortorii de a ocupa acésta parochiă sunt avisați
a-și substerne recursurile ajustate cu documintele recerute,
subsemnatului protopresbiter în Oradea-mare (N.-Vărăd
N. magyar-utca 22 sz.) până în 17 Mai a. c. s. v.
avînd până la alegere a-se presenta în S. biserică, spre
a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: TOMA PACALA m. p. protopresbiter.

—□—